

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: [Talk Fiction – recenzja]

Author: Paweł Jędrzejko

Citation style: Jędrzejko Paweł. (2003). [Talk Fiction – recenzja]. „Er(r)go”
(Nr 7, z. 2, 2003, s. 217-218)

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Noty o książkach

Irene Kacandes, *Talk Fiction. Literature and the Talk Explosion*, Lincoln and London, University of Nebraska Press, 2001, 284 strony, miękka oprawa (publikacja anglojęzyczna).

Książka Irene Kacandes jest pozycją szczególną, bo szczególny jest jej przedmiot: wychodząc z założenia o interakcyjnym charakterze (roz)mowy, autorka proponuje swemu odbiorcy rozważania na temat „życia tekstów”, które w całości lub w części wymuszają na czytelniku reakcję – wymagają, by ten ostatni w jakiś sposób tekstowi „odpowiedział”. Nie chodzi tu jednak o prostą, dawno już opisaną przez Ingardena relację, na mocy której czytelnik dokonuje aktu lektury poprzez konkretyzację miejsc niedookreślonych, lecz o funkcjonowanie tekstu literackiego w kontekście specyfiki współczesnej kultury, gdzie

oralność staje się wyznacznikową formą jej istnienia. Autorka pisze o swojej koncepcji *talk fiction* następująco:

Proponuję określić [pewne gatunki powieściowe – reprezentowane na przykład przez *Jeśli zimową nocą podróżny* Italo Calvino] terminem „talk fiction”, gdyż zawierają one cechy wzmacniające u czytelnika wrażenie, iż między tekstem a nim samym zachodzi interakcja, jaką zazwyczaj kojarzymy z bezpośrednią *rozmową* („talk”) – i jednocześnie budują poczucie, że owa interakcja jest artystycznym, literackim *zabiegiem* („fiction”). Co więcej, fraza tak ukuta ma także zaznaczyć przemieszanie elementów komunikacji pisanej i mówionej. Teksty należące do w ten sposób określonej kategorii zawierają w „fikcji literackiej” – „(roz)mowę”, na tej samej zasadzie, na jakiej proza literacka komunikuje fikcję za pomocą przekazu prozatorskiego. Owa hybrydyczność oralności i tekstualności łączy omawiane przez mnie dzieła z tradycją osiemnastego i dziewiętnastego wieku, kiedy rozwijająca się dopiero forma powieściowa nie była jeszcze „odcięta” od pojęcia literatury jako „innej jedynie nazwy dla rozmowy” – czyli także z okresem, w którym umiejętność czytania nabierała charakteru zjawiska masowego.

Hybrydyczność owa, jak dalej zaznacza Irene Kacandes, wiąże „talk fiction” także z wiekiem dwudziestym. „Łącznikiem” jest tutaj zjawisko „wtórnej oralności”. Terminem tym określa się gwałtownie rosnącą rolę komunikacji oralnej we współczesnej kulturze elektronicznych mediów. Postęp w dziedzinie telekomunikacji, telewizji, radiofonii, kina i komputeryzacji spowodował tak zwaną „eksplozję mowy” (*talk explosion*), które to zjawisko – jak się wydaje – skutecznie odsunęło kulturę pisma na bardziej odległy plan. Jednak, mimo że nie sposób

stwierdzić z jakąkolwiek dozą pewności czy „talk fiction” stanowi efekt uboczny „talk explosion” czy też oba zjawiska niezależnie i jednocześnie powołały do życia te same czynniki, umiejętność pełnej oceny efektów „komunikacyjnej hybrydyczności” naszej kultury wymaga – zdaniem autorki – skupienia uwagi na elementach komunikacji oralnej obecnych w literaturze, czyli w tej „formie werbalnej, którą dwudziestowieczna kultura [...] wykreowała tak, aby była postrzegana jako najbardziej niepodobna mowie”.

Autorka koncentruje się więc na takich formach komunikacji determinujących charakter „talk fiction” jak „opowiadanie/gawęda” (*storytelling*), „świadcstwo” (*testimony*), „apostrofa” (*apostrophe*) i „interakcja/współpraca”, które rozpatruje na podstawie analiz dzieł literackich. W grupie omawianych przez Kacandes twórców „talk fiction” – poza wspomnianym już Italo Calvino – znaleźli się Harriet O. Wilson, Margaret Atwood, William Faulkner, Virginia Wolf, Graham Swift, Günter Grass, John Barth i Julio Cortázar. Omawiane przez badaczkę dzieła przedstawiane są w kategoriach interaktywnej komunikacji wykorzystującej jedną (lub więcej) ze wspomnianych form, co poprzez odniesienie owych *modi* komunikacji do pozaliterackich zjawisk kultury współczesnej pozwala Kacandes doprowadzić czytelnika do refleksji nad możliwymi *modi vivendi* współczesnej literatury, która nie tylko *przemawia* do odbiorcy, ale także z nim *rozmawia*.

Czytelnik nie popełni więc błędu, jeżeli skojarzy termin „talk fiction” z takimi formami wizualnej i dźwiękowej rozrywki, jak „talk show”: zdaniem Kacandes termin *powinien* wywoływać także skojarzenia, choć – naturalnie – jej praca nie postuluje żadnego bezpośredniego, „wynikowego” związku między tymi formami. „Talk fiction” jest bowiem formą literacką, której granice nie są jeszcze do końca wykreślone i w odróżnieniu od takich zjawisk, jak „talk show” czy „talk radio” – nie opiera się na żadnej *formule*. Jej cechą dystynktywną jest natomiast to, że dzięki swej „hybrydycznej” specyfice kierują czytelniczą refleksję ku pytaniom o zasadność zwyczajowego postrzegania oralności i literackości w kategoriach dychotomii – a wobec tego każą się także zastanowić nad *produktywnością* „zawieszenia” takiego podziału.

Paweł Jędrzejko